

Насібова О.В.,
к.е.н., докторант
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Харків, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ

В наукових колах продовжуються дискусії щодо обґрунтованості та ефективності застосування податкових пільг як важелів впливу на національну економіку. З одного боку важливим є трансформаційні перетворення системи податкових пільг задля уникнення зростання негативних наслідків від неефективного та недієвого механізму застосування цих інструментів. Принципового значення набуває питання рівномірного та справедливого розподілення податкового навантаження серед усіх платників податків, що реалізується через скорочення або навіть ліквідацію численних та безсистемних податкових пільг. З іншого боку існує потреба у підтримці та захисті малозабезпечених категорій населення. Встановлення пільг передбачає поліпшення становища окремих осіб, задоволення їхніх інтересів в більш сприятливому режимі. Саме податкова пільга пом'якшує соціальну нерівність, а держава має потенціал забезпечити певні параметри соціальної системи, надаючи можливість відтворюватися та розвиватися. Ефект від використання податкових пільг залежить від стану соціально-економічної системи. Введення податкових пільг у період економічної кризи призводить до стимулювання споживання та заохочення до праці, але зростання пільг переважно для розвитку підвищеного інвестиційного попиту водночас може згорнути трудову активність та сприяти погіршенню соціальних процесів. Крім того, надмірне оподаткування доходів фізичних осіб та використання пільг переважно для захисту пригнічує економічне зростання та соціальний розвиток.

Вагоме значення у процесі розробки та реалізації державної політики соціального захисту населення має визначення ефективності та результативності податкової соціальної пільги, яка застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн. У статті 169 Податкового кодексу України [1] передбачено розмір податкової соціальної пільги – 100 %, 150 %, 200 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи, але на перехідний період, який постійно подовжується, зазначений показник встановлюється у розмірі 50 % прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року. Слід зауважити, що майже 14 років не набуває чинності норма щодо застосування податкової

соціальної пільги у повному обсязі, що вважається проявом дискримінації платників податку на доходи фізичних осіб. Підвищену податкову соціальну пільгу встановлено у розмірі 100 % загальної соціальної пільги для платника податку, який утримує двох і більше дітей віком до 18 років із розрахунку на кожну таку дитину. У розмірі 150 % загальної податкової соціальної пільги для платника, який є: одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років, утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років; є особою, віднесеною законом до першої або другої категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства; є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів; є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». У розмірі 200 % загальної суми податкової соціальної пільги для платника, який є: героєм України, героєм Радянського Союзу, героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою чотирма і більше медалями «За відвагу»; учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та інвалідом I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою; особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками; особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.

Динаміка застосування податкової соціальної пільги за 2010–2020 роки представлена в табл. 1.

За результатами табл. 1 можна зробити висновок, що розмір податкової соціальної пільги протягом досліджуваного періоду зростає. Під час оподаткування доходів фізичних осіб застосовується податкова соціальна пільга, яка базується на використанні законодавчо визначених показників, таких як прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата.

Зростання мінімальної заробітної плати у 2017 році по відношенню до прожиткового мінімуму для працездатної особи призвело до обмеження застосування податкової соціальної пільги до доходів переважної більшості працівників, так як розмір їх заробітної плати повинен бути не менше ніж

мінімальна заробітна плата, яка перевищує граничний розмір доходу для застосування податкової соціальної пільги. Таким чином, загальною податковою соціальною пільгою зможуть скористуватися лише працівники, які працюють в режимі неповного робочого часу, але не в усіх випадках. Якщо працівник не відпрацював місячної норми робочого часу з поважних причин (відпустка без збереження заробітної плати, відпустка по догляду за дитиною до трьох років, прогули тощо), заробітна плата може бути менше граничного розміру доходу, і, відповідно виникне право на загальну податкову соціальну пільгу.

Таблиця 1

Податкова соціальна пільга за 2010-2020 роки

Рік	Граничний розмір доходу, грн	Мінімальна заробітна плата, грн	Прожитковий мінімум, грн	Податкова соціальна пільга		
				100%	150%	200%
2010	1220	869	869	434,50	651,75	869
2011	1320	941	941	470,50	705,75	941
2012	1500	1073	1073	536,50	804,75	1073
2013	1610	1147	1147	573,50	860,25	1147
2014	1710	1218	1218	609,00	913,50	1218
2015	1710	1218	1218	609,00	913,50	1218
2016	1930	1378	1378	689,00	1033,50	1378
2017	2240	3200	1600	800,00	1200,00	1600
2018	2470	3723	1762	881,00	1321,50	1762
2019	2690	4173	1921	960,50	1440,75	1921
2020	2940	4723	2102	1051,00	1576,50	2102
2020/2010	+1720	+3854	+1233	+616,50	+924,75	+1233

Джерело: за матеріалами [2; 3]

Податкова соціальна пільга як фінансовий важіль впливу на параметри соціальної системи не забезпечує підвищення платоспроможності громадян, що обумовлено прив'язкою зазначеного показника до прожиткового мінімуму, який є значно менший за реальний його розмір в Україні. Крім того, методика визначення граничного розміру доходу працівника-платника податку, який дає право скористатися податковою соціальною пільгою, потребує удосконалення. Чинний порядок застосування податкової соціальної пільги не забезпечує ефективності та результативності зазначеного інструменту, не виконує належної соціальної функції, оскільки не може застосовуватися до доходів більшості працівників.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Статистичний щорічник України. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Україна у цифрах і фактах. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

*Орел А.М.,
к.е.н., доцент кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м.Харків, Україна*

НАЦІОНАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Як відомо головним функціонером при податковому стимулюванні виступає держава, дії якої направлені на забезпечення рівноваги між економічними показниками і показниками задоволення соціальних потреб громадян. Податкове стимулювання дає можливість наповнювати дохідну частину бюджетів за допомогою фіскальних дій, а також регулюючої функції розподіляти фінансові потоки доходів і витрат, які б сприяли активізації економічних процесів.

Фіскальні дії спрямовуються поставленими стратегічними цілями суспільного розвитку в той чи інший його період. Зважаючи на ринкові умови, ефективно податкове стимулювання економічного розвитку будь якої галузі, в тому числі і сільськогосподарського комплексу, повинно спиратися на виважене регулювання попиту і пропозиції, для цього потрібно використовувати сучасні методи застосування податкових заходів стимулювання розвитку виробництва, об'єктивний розподіл державних витрат, застосування пільг, що сприяло б розвитку виробничих процесів і залученню інвестицій, спрямуванню трансфертів на втілення стратегічних програм в практичне буття, мета яких покликана отримати економічний ефект поряд із задоволенням соціальних потреб суспільства.

Раціональне співвідношення між темпами зростання економічних показників і податкових ставок повинні забезпечувати податкові механізми стимулювання розвитку агропромислового комплексу, але спрямування дій для отримання ефекту залежить від оптимальної системи податкового стимулювання. У випадку, коли бажання уряду і бізнесу розходяться, можна зробити висновок про недосконалість податкового стимулювання економічного розвитку.

В системі податкового стимулювання податки виконують наступну роль: за допомогою зменшення податкових ставок, або бази оподаткування стимулюють активні дії бізнесу до розвитку виробничої діяльності, фіскальна роль податків полягає у наповненні скарбниці держави, звісно, збільшення економічних показників сприяють збільшенню її фінансових обсягів[1].